

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

**TASHQI IQTISODIY FAOLIYAT VA VALYUTA
OPERATSIYALARI HISOBI
Fanidan
DASTUR**

**Oliy ta'limning 340000 –“Biznes va boshqaruv” ta'lim sohasidagi
5A3406011 - «Xalqaro moliyaviy munosabatlar» magistratura
mutaxassisligi uchun**

Tashkent – 2003

Tuzuvchi: prof. Xoshimov B.A.

Taqrizchilar: dots. A. Usanov.

prof. Xasanov B.A.

Bozor iqtisodiyotining rivoj topishi — bu bozorda o'z o'zini, yashash shart-sharoitlari uchun kurashiladigan o'ta og'ir, katta mashaqqat talab etuvchi mehnat natijasidir.

Bu dasturda xalqaro valyuta munosabatlari, milliy valyutalarning jahon bozorida amal qilishi bilan bog'liq tovar ayriboshlashda, pul munosabatlari bilan ta'minlashda mamlakatlar o'rtasidagi boshqa aloqalarni yo'lga qo'yish, to'lov va kredit munosabatlarida valyutadan foydalanish kabi iqtisodiy munosabatlar qamrab olindi. Shuningdek valyuta kursining tizimlari, valyuta kursini tartibga solish, milliy valyutaga bo'lgan talab va taklifga asosan milliy valyutani almashtirish kursi, O'zbekistonning valyuta munosabatlarga kirib borishi kabi masalalar bilan tanishasiz.

Переход к рыночной экономике, завоевание на рынке собственного места и для жизнедеятельности требует много труда и сил.

В данной программе содержатся и раскрываются основные направления, которыми должны владеть специалисты: валютные отношения, участие национальной валюты на международном рынке и товарообороте, денежные взаиморасчеты с другими странами, использование валюты при оплате и кредитных отношений.

Также в ней можно ознакомиться, с вступлением Узбекистана в сферу деятельности валютных операций и др. Направлениями: формы курса валюты, порядок составления курса валюты, спрос национальной валюты и предложения по обмену курса национальной валюты.

The transition toward market economy, conquers it's own place and viability demand much work and strength.

This program contains and covers the basic activities the specialists need to have of: currency relations, national currency sharing in international market and commodity circulation, cash settlements with other country by means of currency sharing in international market and commodity circulation, cash settlements with other country by means of currency in payments and credit relations.

Also the program introduces Uzbekistan joining the sphere of currency operation and other directions: form of currency rates, procedure of formation of national currency rates, demand and supply of exchange rates.

Dastur Toshkent Moliya instituti Ilmiy Kengashida muhokama qilingan va nashrga tavsiya etilgan (2003 yil 25 aprel 9-sonli bayonnoma)

Dastur O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi oliy o'quv yurtlararo ilmiy-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengash majlisida muhokama qilingan hamda nashrga tavsiya etilgan (2003 yil 1 iyul, 37-sonli majlis bayoni).

1. SO'Z BOSHI

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari, Vazirlar Mahkamasining Qarorlarida xalqaro iqtisodiy munosabatlarni rivojlantirish, bozor iqtisodiyoti sharoitida ish yuritadigan iqtisodchi mutaxassislarini tayyorlash masalalariga chuqur e'tibor berilgan. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2001 yil 16 avgust 343-sonli Qaroriga muvofiq ishlab chiqilgan Davlat ta'lim standartlari standartlar bo'yicha har bir o'qitilayotgan fanlardan dasturlar tayyorlash zaruriyati tug'ildi. «**Tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalarining hisobi**» fani bo'yicha ushbu dastur qo'yilgan barcha talablar asosida tuzilgan bo'lib, «Audit» mutaxassisligi uchun mo'ljallangan.

O'quv **fanining** maqsadi va vazifalari

Bozor iqtisodiyotiga o'tish davrida yuzaga kelgan «Firma bahosi», «Nou-Xou», opsiya, fyuchers, valyuta va boshqa yuzlab muomala shakllari shubhasiz ilmiy-tadqiqot va ma'naviy-ma'rifiy targ'ibot ishlarini doimiy ravishda va zudlik bilan amalga oshirishni talab qilmoqda. Zero vaqt kutib turmaydi, bozor munosabatlari esa doimo takomillashib boradi.

Xorijiy investitsiyalarni mustaqil respublikamiz iqtisodiyotiga jalb qilish va o'z navbatida, tashqi bozorda faoliyat ko'rsata olish, mablag'larni shakllantirish kabi talablarga javob bera oladigan mutaxassislariga tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalarining hisobini o'rganish shu kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Demak, «Tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalarining hisobi» fani magistrantlarda shu sohaga doir zarur bilimlarini shakllantirish maqsadida tasdiqlangan o'quv-dasturning ajralmas qismi hisoblanadi. Magistrantlar o'quv dasturiga muvofiq «Tashqi iqtisodiy **faoliyat** va valyuta **operatsiyalarining hisobi**» fanini asosiy yo'nalish fani sifatida chuqur o'rganadilar.

Bozor iqtisodiyotiga o'tish davrida tashqi iqtisodiy munosabatlarni yanada mustahkamlashda xalqaro hisob standartlariga muvofiq hisobini yuritish va valyuta operatsiyalarining hisobini to'g'ri tashkil qilish, uni yuritishni o'rganish asosiy vazifalardan biridir. Bu fanni o'rganishda magistrantlar O'zbekiston Respublikasi «Buxgalteriya hisobi to'g'risida»gi Qonuni, «O'zbekiston Respublikasi hududigi yuridik va jismoniy shaxslar tomonidan keltirayotgan, shuningdek O'zbekiston hududidan olib chiqilayotgan tovarlarning ayrim turlariga aktsiz solig'i to'lovlari tartibi haqidagi» Moliya vazirligini 1997 yil 7 apreldagi 310-1 sonli yo'riqnomasi, «Bank nizom jamg'armasidagi chet el valyutasini qayta baholash yuzasidan tushuntirish bo'yicha» Moliya vazirligining yo'riqnomasi, O'zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi, O'zbekiston

Respublikasi Prezidentining «Bojxona qo'mitasini tashqil etish to'g'risida»gi (1997 yil 8 iyul) farmoni va boshqa bir qator me'yoriy hujjatlarga xamda mazkur yo'nalish bo'yicha iqtisodiy adabiyotlarda keng foydalanish tavsiya etiladi.

Fan bo'yicha magistrantlarning bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablar

Mazkur yo'nalishda o'qiydigan magistrantlar «Tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalarining hisobi» fani bo'yicha chuqur bilim olib etuk mutaxassis bulib etishishlari uchun quyidagi talablarni bilishlari zarur:

- tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalarining hisobi fani xalqaro munosabatlarni o'rganish, aloqalarni yanada mustahkamlashning asosiy mezonini ekanligini;
- chet el sarmoyalarini respublikamizga jalb etish va xalqaro hamjamiyatga qo'shilishda buxgalteriya hisobi ma'lumotlari asos bo'lib xizmat qilishini;
- hozirgi zamon taraqqiyotida tashqi iqtisodiy faoliyat hamda valyuta operatsiyalarining ahamiyati va o'rini;
- milliy valyuta - so'mning qadrini oshirish va erkin konvertatsiya qilish darajasiga olib chiqishda valyuta operatsiyalari hisobining o'ziga xos xususiyatlarini;
- xorijiy kompaniya va firmalar bilan o'zaro hisob-kitoblarni to'g'ri amalga oshirishni va bu bo'yicha o'zlarining xulosa va takliflarini;
- tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalarining hisobi fani O'zbekiston Respublikasi tashqi iqtisodiy aloqalarining ajralmas qismi ekanligini;
- o'qitish jarayonida nazariy va amaliy bilimni uzviylikiga erishish etish, magistrantlarning o'qishga bo'lgan qiziqishlarini tobora orttirib, ularga imkon qadar mustaqil bilim olish uchun sharoit yaratib berish lozim.

O'quv rejasidagi boshqa fanlar bilan aloqadorligi

Fanni o'rganish quyidagi fanlar bo'yicha bilimga ega bo'lishni taqozo etadi:

- Moliyaviy hisob - 2;
- Boshqaruv hisobi- 2 ;
- Amaliy audit;
- Moliyaviy tahlil — 2
- Banklarda hisob va to'lov tizimi;
- Qimmatli qog'ozlar va ular bo'yicha operatsiyalar hisobi;
- Hozirgi zamon iqtisodiyoti nazariyasi va amaliyoti;
- Moliya matematikasi;
- Davlat moliyasini boshqarish.

Fanni o'qitishdagi innovatsion texnologiyalar

Magistrantlarga «Tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalarining hisobi» fanini zamonaviy usulda o'rgatish va ularning bilimlarini yanada chuqurlashtirish uchun quyidagilardan foydalaniladi:

- o'quv maqsadlarini nazorat (test) topshiriqlariga ko'chirish;
- magistrantlarni avvaldan tarqatma o'quv materiallari bilan ta'minlash;
- tayanch iboralarni ishlab chiqib, magistrantlar tomonidan ularning puxta o'zlashtirilishini ta'minlash;
- amaliy mashg'ulotlarda «Tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalarining hisobi» bo'yicha ish uyinlarini qo'llash;
- magistrantlar bilimlarini o'zlari baholashlari uchun sharoit yaratib berish;
- me'yoriy (dastlabki) hujjatlar bilan ta'minlash va ularga yozuvlar qilish;
- magistrantlarga «**1S:Buxgalteriya**», «**Turbo-Buxgalteriya**» va boshqa dasturlar bilan ishlash bo'yicha ko'nikmalar hosil qilish.

Fanni o'qitish semestrlari va uslubiy ko'rsatmalar

«Tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalarining hisobi» fani magistrantlarga ikkinchi semestrda o'qitiladi. Bu semestrda «Tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalarining hisobi» to'g'ridagi tushunchalar va ularni hisobi hamda taqdim etiladigan hisobotlari tartibi to'g'risida muhim koidalar o'rgatiladi. Fanni o'rganish ma'ruza va amaliy mashg'ulot shaklida o'tkazilib, auditoriyada olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash uchun uy vazifalari beriladi. Bilimlarni nazorat qilib borishda test-sinov usullari qo'llaniladi. O'quv jarayoni reyting tizimi asosida tashkil kilinadi va ular professor-o'qituvchilar tomonidan amalga oshiriladi.

Umumiy va o'quv ishlari turlari bo'yicha soatlar hajmi

Oliy kasb ta'limining davlat standartida «Tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalarining hisobi» faniga jami 60, shundan, ma'ruza - 20, amaliy mashg'ulot 20 - mustaqil ta'limi 20 soat ajratilgan.

2. FAN DASTURI

Ma'ruza mashg'ulotlarining mavzulari Tashqi iqtisodiy faoliyat va uning mohiyati

Tashtsi iqtisodiy faoliyat to'grisida tushuncha. Jaz'on itstisodiyotining rivojlanishida tashqi iqtisodiy aloqalarni tartibga solish zaruriyati. O'zbekistonning geo-siyosiy imkoniyatlari.

Mustaqil tashqi siyosat tamoyillarini ishlab chiqilishi. O'zbekistonning jahon hamjamiyatiga qo'shilishi va xalqaro nufuzining ortib borishi. Xalqaro va milliy hisoblar tizimlarining qiyosiy tavsifi.

O'zbekistonda bozor munosabatlarining tsaror ttopishida buxgalteriya xisobining xalqaro standartlar bilan integratsiyalashuvi.

Xalqaro hisob va hisobot shakllanishi tarixi

Hukumatlararo tashkilotlar va ularda xaltsaro buxgalteriya tizimlarining tashkil etilishi. Xalqaro tashkilotlarda hisobot shakllarining umumiylik va xususiylilik jihatlari.

Buxgalterlarning xaltsaro kasbiy uyushmalari va ularning xal-qaro xisob va xisobot tizimini shakllantirishdagi faoliyati. Buxgalteriya hisobi xalqaro standartlarining nomlari va tuzilishi. Xalqaro kasaba uyushmalarining hisob va hisobot sohasidagi faoliyati. Xalqaro buxgalteriya hisobi tizimining shakllanish jaraenlari.

Tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta muomalalari hisobi va hisobotining tashkiliy tamoyillari

Millatlararo va milliy buxgalteriya xisobi tizimi va ularning tavsifi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti qoshidagi transmilliy korporatsiyalar bo'yicha buxgalteriya hisobi va hisoboti standartlari qo'mitasi faoliyati. Tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalari hisobining asosiy tamoyillari. Valyuta operatsiyalari hisobini yuritishning o'ziga xos xususiylatlari.

Tashqi iqtisodiy faoliyat tashkilotlari va valyuta muomalalari hisobi

Buxgalteriya edisobining schetlar rejasi va ular tuzilishining umumiy asoslari, schetlar tizimini kodlashtirish tartibi.

Evropa itstisodiy xamjamiyatining buxgalteriya xisobi schetlar rejasi. «Xarajatlar - mahsulotlar chiqarish» usuli asosida schetlar rejasida moliyaviy natijalarni aniqlash tartibi. Afrika birligi tashkilotlariga a'zo bo'lgan davlatlar buxgalteriya hisobi schetlar rejasi. Yagona schetlar rejasini qo'llashda frantsuz buxgalteriya hisobi maktabining ta'siri. Anglosaksoniya guruhiga kiruvchi davlatlarda buxgalteriya hisobi, schetlar rejasining o'ziga xos xususiylatlarda yagona hisob tizimining tavsifi. Valyuta haqida tushuncha, bank muassasalarida valyuta schetini ochish tartibi. hisobot valyutasi. Chet el valyutasi. Chet el valyutasidagi muomalalar hisobi.

Eksport operatsiyalari hisobi

Eksport operatsiyalarini xisobga olishning umumiy tarxi. Tashqi iqtisodiy faoliyat bo'yicha tovarlarni eksport qiluvchi sub'ektlarning guruhlanishi: o'z ishlab chiqargan mahsulotlarni xorijga sotuvchi korxonalar, tovarlarni xorijga sotuvchi savdo firmalari, tijorat va boshqa xizmatlarni ko'rsatuvchi korxonalar. Eksport muomalalarini hisobga olish. Eksportbop mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalarni rag'batlantirish. Eksport operatsiyalari bo'yicha xarajatlarni hisobga olish.

*Tovarlarni naqd pulga **so'tish hisobining** umumiy tarxi*

Tovarlarni vositachi tashkilotlar ortsalı natsd pulga so'tish. Eksport tovarni naqd pulga jo'natish. Eksport korxonalarida tijorat qarzi berish bo'yicha muomalalarni hisobga olish. Naqd pulga sotiladigan tovarlarni hujjatlashtirish tartibi.

Tovarlarni etpkazib berish bo'yicha gpuzplgan shartnomaga ko'ra faktura tsiymatini anihlashda tso'llaniladigan FOB (Free and Board), FAS (Free Alongside Ship), KAF (Cost and

Freight), SIF (Cost, Insurance, Freight). Tovarlarini respublikamizda naqd pulga jo'natishda hukumatlarga asoslanishi. G'OV shartnomasi.

Brokerlik idoralarida eksport muomalalarning hisobi

Brokerlik haqida tushuncha. Fond birjalari. Tovar birjalari. Valyuta birjalari. Respublika ko'chmas mulk birjasi.

«Toshkent» Respublika Fond birjasi. Brokerlik idoralarida eksport muomalalarni hisobga olishning o'ziga xos xususiyatlari.

Bo'nak (avans) to'lovlari hisobi

Moddiy boyliklarning etkazib berilishi, bajarilgan ish va xizmatlar o'rniga berilgan bo'nak (avans)lar hisobi. Berilgan bo'nak

(avans)larning har bir debitor bo'yicha yuritish tartibi. Moddiy boyliklarni etkazib berish yoki ishlarining bajarilishi o'rniga olingan bo'nak (avans)lar hisobi.

Tovarlarni xorijda qayta ishlash bo'yicha qilingan xarajatlar hisobi va moliyavmy natijalarni aniqlash

Eksport tsilingan tovarlarni MDH omborlarida tsayta ishlashni %isobga olish.

Xorijiy davlatlar omborlarida tovarlarni tsayta igilash bo'yicha tsilingan xarajatlarning odisobi. Firmalar moliyaviy faoliyatini hisobga olish. Chiziqli hisoblash usulida yangidan yaratilgan qiymatni aks ettirish orqali moliyaviy natijalarni aniqlash tartibi.

Korxoghlarning o'z mablaelari yordamida investorlarni moliyalashtirishi. «Xarajatlar tarkibi to'g'risida»gi nizom asosida moliyaviy natijalarni aniqlash, hisobning milliy standartlari asosida moliyaviy natijalarni aks ettirishga kontseptual yondoshuvlar. Daromadlarni tan olish vaqti.

Reeksport (qayta eksport qilish) bo'yicha import muomalalari hisobining umumiy tarxi

Import muomalalarini zrmobga olishning uslubiy tarxi. Naqd pulga olinadigan import tovarlarni hisobga olish. Import uskunalarini tijorat qarzi evaziga sotib olishni hisobga olish. Importchi tashkilotlarda bo'nak (avans) to'lovlari va kafolat summalarini hisobga olish

Import tovarni vositachi tashkilot ortkali sotib olishni odisobga olish. Import tovarni MDH va xorij omborlarida qayta ishlashni hisobga olish. Markazlashgan qarzlarni hisobga olish. O'zbekiston Respublikasidagi buyurtmachilar uchun vositachilik tashkiloti tomonidan valyuta xarid qilishni hisobga olish. Reeksport xaqida tushuncha. Reeksport muomalalarini, konsignatsiya qilingan tovarlarni hisobga olish.

Bank muassasalarida valyutayai konvertatsiya qilish muomalalari hisobi

Konvertatsiya tsilish to'grisida tushuncha. EAV (erkin almashtiriladigan valyuta) to'g'risida tushuncha. Tranzit valyuta hisob

- varaqasi. Joriy valyuta hisob - varaqasi. Xorijdagi valyuta hisob
- varaqasi. Blok hisob - varaqasi. Kross - kurs, valyuta kursi. «Spot» kursi, «Forvard» kursi, Epilish kursi.

Pul moddalari. Chet el valyutasidagi kredit. Hisoblashish sanasi. Uzoq muddatli moddalar. Kurs tafovutlarining soliqqa ta'siri. Chet el qarzlari bilan sug'urtalangan netto-investitsiyalar. Naqd chet el valyutasida operatsiyalarni amalga amalga oshirish tartibi. Xorijiy valyutadagi hisob raqamlarida mablag'lari bo'lgan

xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning byudjet oldidagi muddati o'tkazilgan majburiyatlarini qoplash tartibi.

Tashqi iqtisodiy faoliyat bo'yicha bajarilgan va olingan ishlar, xizmatlar hisobi

Chet el ob'ektlarini hurigiga doir muomalalarni hisobga olish. Xorijda texnik yordam ko'rsatish bo'yicha, MDHda pudrat ob'ektlarini kurishga doir muomalalarni hisobga olish. Xorijda litsenziya, «nou — xou», boshqa hujjatlarni sotib olish va injener texnik xodimlarni o'qitishga doir muomalalarni hisobga olish.

Barter (ayriboshlash) muomalalarini hisobga olish. Kompensatsiya muomalalarini hisobga olish.

Import uskunalarni ijaraga olish(moliyaviy lizing)ni hisobga olish.

O'zbekistonda buxgalteriya zrlsobi va auditni islox tsilishda xorij tashkilotlari faoliyatini hisobga olish («115AYu» — AQSh agentligi). Xalqaro turizm va uning faoliyatini hisobga olish.

3. AMALIY VA SEMINAR MASHG'ULOTLARI MAVZULARINING RO'YXATI

Tashqi iqtisodiy faoliyat va uning mohiyati

Tashqi iqtisodiy faoliyat to'g'risida tushuncha. Jahon iqtisodiyotining rivojlanishida tashqi iqtisodiy aloqalarni tartibga solish zaruriyati. O'zbekistonning geo-siyosiy imkoniyatlari. Mustaqil tashqi siyosat tamoyillarining ishlab chiqilishi. O'zbekistonning jahon hamjamiyatiga qo'shilishi va xalqaro nufuzining ortib borishi. Xalqaro va milliy hisoblar tizimlarining qiyosiy tavsifi*.

O'zbekistonda bozor munosabatlarining qaror topishida buxgalteriya hisobining xalqaro standartlar bilan integratsiyalashuvi bo'yicha masalalar echish.

Xalqaro hisob va hisobot shakllanishi tarixi

Xukumatlararo tashkilotlar va ularda xalqaro buxgalteriya tizimlarining tashkil etilishi. Xalqaro tashkilotlarda hisobot shakllarining umumiylik va xususiylik jihatlari.

Buxgalterlarning xalqaro kasbiy uyushmalari va ularning xalqaro hisob va hisobot tizimini shakllantirishdagi faoliyati. Buxgalteriya hisobi xalqaro standartlarining nomlari va tuzilishi*. Xalqaro kasaba uyushmalari va ularning hisob va hisobot sohasidagi faoliyat. Xalqaro buxgalteriya hisobi tizimining shakllanish jarayonlari bo'yicha masalalar echish.

Tashqi iqtisodii faoliyat va valyuta muomalalari hisobi va hisobotining tashkiliy tamoyillari

Millatlararo va milliy buxgalteriya hisobi tizimi va ularning tavsifi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti qoshidagi transmilliy korporatsiyalar bo'yicha buxgalteriya hisobi va hisoboti standartlari qo'mitasi faoliyati*. Tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalari hisobining asosiy tamoyillari. Valyuta operatsiyalari hisobini yuritishning o'ziga xos xususiyatlari bo'yicha masalalar echish.

Tashqi iqtisodiy faoliyat tashkilotlar va valyuta muomalalari hisobi

Buxgalteriya hisobining schetlar rejasini va ular tuzilishining umumiy asoslari, schetlar tizimini kodlashtirish tartibi*.

Evropa iqtisodiy hamjamiyatining buxgalteriya hisobi schetlar rejasini. «Xarajatlar - mahsulotlar chiqarish» usuli asosida schetlar rejasida moliyaviy natijalarni aniqlash tartibi. Afrika birligi tashkilotlariga a'zo bulgan davlatlar buxgalteriya hisobi schetlar rejasini. Yagona schetlar rejasini qo'llashda frantsuz buxgalteriya hisobi maktabining ta-siri. Anglosaksoniya guruhiga kiruvchi davlatlarda buxgalteriya hisobi schetlar rejasining o'ziga xos xususiyatlarda yagona hisob tizimining tavsifi. Valyuta haqida tushuncha, bank muassasalarida valyuta schetini ochish tartibi. Hisobot valyutasi. Chet el valyutasi. Chet el valyutasidagi muomalalar hisobi bo'yicha masalalar echish.

Eksport operatsiyalari hisobi

Eksport operatsiyalarini hisobga olishning umumiy tarxi. Tashqi iqtisodiy faoliyat bo'yicha tovarlarni eksport qiluvchi sub'ektlarining guruhlanishi: o'z ishlab chiqargan mahsulotlarni xorijga sotuvchi korxonalar, tovarlarni xorijga sotuvchi savdo firmalari, tijorat va boshqa xizmatlarni ko'rsatuvchi korxonalar*. Eksport muomalalarini hisobga olish. Eksportbop mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalarini rag'batlantirish. Eksport operatsiyalari bo'yicha xarajatlarni hisobga olish bo'yicha masalalar echish.

Tovarlarni naqd pulga sotish hisobining umumiy tarxi

Tovarlarni vositachi tashkilotlar orqali naqd pulga sotish. Eksport tovarni naqd pulga jo'natish. Eksport korxonalarida tkjorat qarzi berish bo'yicha muomalalarni hisobga olish*. Naqd pulga sotiladigan tovarlarni hujjatlashtirish tartibi.

Tovarlarni etkazib berish bo'yicha tuzilgan shartnomaga ko'ra faktura kiymatini aniqlashda qo'llaniladigan **FOB (Free and Board), FAS (Free Alongside Ship), KAF (Cost and Freight), SIF (Cost, Insurance, Freight) usullari**. Tovarlarni respublikamizda naqd pulga jo'natishda hukumatlarga asoslanishi. G'OV shartnomasi bo'yicha seminarlar o'tiladi va masalalar echiladi.

Brokerlik idoralarida eksport muomalalarning hisobi

Brokerlik haqida tushuncha. Fond birjalari. Tovar birjalari. Valyuta birjalari. Respublika ko'chmas mulk birjasi*.

«Toshkent» Respublika Fond birjasi. Brokerlik idoralarida eksport muomalalarni hisobga olishning o'ziga xos xususiyatlari bo'yicha masalalar echish.

Bo'nak (avans) to'lovlari hisobi

Moddiy boyliklarning etkazib berilishi, bajarilgan ish va xizmatlar o'rniga berilgan bo'nak (avans)lar hisobi*. Berilgan bunak (avans)larning har bir debitor bo'yicha yuritish tartibi. Moddiy boyliklarni etkazib berish yoki ishlarning bajarilishi o'rniga olingan bo'nak (avans)lar hisobi bo'yicha masalalar echish.

Tovarlarni xorijda qayta ishlash bo'yicha qilingan xarajatlar hisobi va moliyaviy natijalarni aniqlash

Eksport qilingan tovarlarni MDH omborlarida qayta ishlashni hisobga olish*.

Xorijiy davlatlar omborlarida tovarlarni qayta ishlash bo'yicha qilingan xarajatlarning hisobi. Firmalar moliyaviy faoliyatini hisobga olish. Chiziqli hisoblash usulida yangidan yaratilgan qiymatni aks ettirish orqali moliyaviy natijalarni aniqlash tartibi.

Korxonalarining o'z mablag'lari yordamida investorlarni moliyalashtirishi. «Xarajatlar tarkibi to'g'risida»gi nizom asosida moliyaviy natijalarni aniqlash. hisobning milliy standartlari asosida moliyaviy natijalarni aks ettirishga kontseptual yondoshuvlar. Daromadlarni tan olish vaqti bo'yicha masalalar echish.

Reeksport (qayta eksport qilish) bo'yicha import muomalalari hisobining umumiy tarxi

Import muomalalarini hisobga olishning uslubiy tarxi. Naqd pulga olinadigan import tovarlarni hisobga olish. Import uskunalari tijorat qarzi evaziga sotib olishni hisobga olish. Importchi tashkilotlarda bo'nak (avans) to'lovlari va kafolat summalarini hisobga olish*.

Import tovarni vositachi tashkilot orqali sotib olishni hisobga olish. Import tovarni MDH va xorij omborlarida qayta ishlashni hisobga olish. Markazlashgan qarzlarni hisobga olish. O'zbekiston Respublikasidagi buyurtmachilar uchun vositachilik tashkiloti tomonidan valyuta xarid qilishni hisobga olish. Reeksport xaqida tushuncha. Reeksport muomalalarini hisobga olish konsignatsiya qilingan tovarlarni hisobga olish bo'yicha masalalar echish.

Bank muassasalarida valyutani konvrtatsiya qilish muomalalari hisobi

Konvertatsiya qilish to'g'risida tushuncha. EAV (erkin almashtiriladigan valyuta) to'g'risida tushuncha. Transizit valyuta hisob

- varaqasi. Joriy valyuta hisob - varaqasi. Xorijdagi valyuta hisob
- varaqasi. Blok hisob - varaqasi. Kross - kurs, valyuta kursi. «Spot» kursi, «Forward» kursi, Yopilish kursi.

Pul moddalari. Chet el valyutasidagi kredit. Hisoblashish sanasi. Uzoq muddatli moddalar. Kurs tafovutlarining soliqqa ta'siri. Chet el qarzlari bilan sug'urtalangan netto-investitsiyalar. Naqd chet el valyutasida operatsiyalarni amalga oshirish tartibi*. Xorijiy valyutadagi hisob raqamlarida mablag'lari bo'lgan xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning byudjet oldidagi muddati o'tkazilgan majburiyatlarini qoplash tartibi bo'yicha masalalar echish.

Tashqi iqtisodiy faoliyat bo'yicha bajarilgan va olingan ishlar, xizmatlar hisobi

Chet el ob'ektlarini ko'rishga doir muomalalarni hisobga olish. Xorijda texnik yordam ko'rsatish bo'yicha, MDHda pudrat ob'ektlarini qurishga doir muomalalarni hisobga olish.* Xorijda litsenziya, «nou-xau», boshqa hujjatlarni sotib olish va injener-texnik xodimlarni o'qitishga doir muomalalarni hisobga olish.

Barter (ayriboshlash) muomalalarini hisobga olish. Konsignatsiya muomalalarini hisobga olish.

Import uskunalarni ijaraga olish(moliyaviy lizing)ni hisobga olish.

O'zbekistonda buxgalteriya hisobi va auditni isloh qilishda xorij tashkilotlari faoliyatini hisobga olish («115ASh» — AQ1P agentligi). Xalqaro turizm va uning faoliyatini hisobga olish bo'yicha masalalar echish.

Informatsion texnik ta'minot

Tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalarining hisobini o'rganishda hozirga vaqtda qo'llanilayotgan texnik vositalardan foydalanib, butun hisob tizimini avtomatlashtirilgan buxgalteriya hisobiga o'tkazish bugungi kunning asosiy muammolardan biridir.

Fani o'rganishda texnik vositalarni, ayniqsa, kompyuterni qo'llash ko'proq samara beradi. Magistrantlar quyidagi slaydlardan foydalanishlari mumkin:

- Aktsiyaning turlari;
- Balans;
- Moliyaviy natijalar hisobi (f-2)
- Debitor va kreditor bilan hisob-kitoblar;
- Sotuvchi (ishlab chiqaruvchi) va xaridorning o'zaro hisob-kitoblari;
- Pul mablag'lari oqimining hisobi;
- Obligatsiya, veksel, opsiyon va fyuchers hisobi.

Tashqi iqtisodiy faoliyat va valyuta operatsiyalari hisobi fanini o'rganishda axborot vositalaridan, ya'ni Internet tizimidan ham keng foydalanadilar. Unda quyidagi sayt va elektron pochta mavjud:

<http://www.iasc.org.uk> (International Accounting Standards Committee)

<http://www.aisra.org/index.html> (American Institute of Certified Public Accountants)

<http://www.iaa.org.uk> (The Institute of Internal Auditors – United Kingdom)

<http://www.iasc.org.uk> (International Accounting Standards Committee)

Shuningdek, Respublikada chop etilgan gazeta va jurnallardagi mutaxassislikka tegishli materiallar olinadi. Fan bo'yicha o'zgarishlar, yangiliklar va yangi me'riy hujjatlar bilan professor o'qituvchilar tanishtirib boradilar.

4. O'ZLASH TIRISH NAZORATI

Joriy va oraliq baholashda magistrant 60 soat (ya'ni 60 ball)ning 70%gacha ball to'plashi lozim bo'ladi. Qolgan 30% yakuniy baholash jarayonida to'planadi. Yakuniy baholash ushbu yo'nalishning o'quv dasturiga mos qilib tuzilgan savollarni o'z ichiga olgan variantlar asosida o'tkaziladi.

O'quv jarayoni davomida magistrant to'plashi mumkin bo'lgan maksimal ball 60 ga teng bo'lib, shundan joriy baholashga 24, oraliq baholashga 18 ball va yakuniy baholashga 18 ajratiladi. "Yozma ish" variantlar bo'yicha tuzilib, u o'quv dasturiga to'liq mos kelishi ta'minlanadi va magistrantlar reyting tizimi asosida baholanadi.

Reyting tizimini yakuniy baholash bosqichida yozma ish natijalari yuzasidan quyidagi mezonlar qabul qilinadi:

- 86 % dan 100 % gacha-«a'lo»;
- 71 % dan 85 % gacha —«yaxshi»;
- 55 % dan 70 % gacha-"qoniqarli».

"Yozma ish" variantlarini baholash mezonlari kafedra majlisining bayonnomalari bilan tasdiqlanadi.

5. ADABIYOTLAR

Asosiy adabistlar

1. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. -T.: O'zbekiston, 1997
2. Karimov I.A. O'zbekiston buyuk kelajak sari. -T.: O'zbekiston, 1998
3. O'zbekiston Respublikasining Adliya Vazirligida 2000 yil 31 avgust 965-son bilan ro'yxatdan o'tgan «Qimmatli qog'ozlar bozori ishtirokchilari tomonidan ma'lumotlarni oshkor qilish to'g'risidagi» Nizom.
4. "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining Qonuni 30 avgust 1996 yil. //Xalq so'zi, 1996 yil 12 sentyabr.
5. "Mahsulotlar (ishlar, xizmatlar)ni ishlab chiqish va sotish xarajatlari tarkibi hamda moliyaviy natijalarni shakllantirish tartibi to'g'risida" Nizom (O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1999 yil 5 fevral 54-sonli qarori)
6. Buxgalteriya hisobining milliy standartlari (BHMS). O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi. —T.: Moliya, 1998
7. Itkin Yu.M., Sotivoldiev A.S., Buxgalterskiy uchetskiy usuliy usloviyax rshochnoy ekonomiki Uzbekistana, -T.: Assotsiatsii buxgalterov i auditorov Uzbekistana, 2000.
8. Itkin Yu.M., Sotivoldiev A.S., Zamonaviy buxgalteriya hisobi. -T.: ABMA 2002.
9. Muravev A. I dr. Analiz vneshneekonomicheskoy deyatelnosti predpriyatiy. -M.: Finansi i statistika, 1999.
10. Myuller G., Gernon X., Miik G. Uchet: mejdunarodnaya perspektiva. -M.: Finansm i statistika, 1999.
11. Nidlz B., Anderson X., Kolduell D. Printsipi buxgalterskogo ucheta (Pod red. Ya.V. Sokolova — M.: Finanssh i statistika, 1998.
12. Tkach V.I., Tkach M.V., Mejdunarodnaya sistema ucheta i otchetnosti. -M.: FIS, 1998.
13. Frenk Vud, Buxgalterskiy uchetskiy dlya predprinimateley. tom 1,2,3,4, "XGS" OOO "Ao ATD" 1996.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. "O'zaro hisob-kitob tizimlarini va to'lov intizomini mustahkamlash bo'yicha chora - tadbirlar to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonio'/Xalq so'zi, 1996 yil 24 yanvar.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Eksportga mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalarni rag'batlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni, //Xalq so'zi, 1996 yil 1 yanvar.
3. "Kichik va o'rta biznes korxonalarini ular tomonidan tashkil etilayotgan ishlab chiqarishlar uchun texnologik uskunalarni yuzasidan import bo'jxona bo'jlarini to'lashdan ozod etish tartibi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi 634-son yo'riqnomasi, O'zbekiston Respublikasi Davlat bo'jxona qo'mitasi 50-son yo'riqnomasi, O'zbekiston Respublikasi Adliya Vazirligi 694-son bilan tasdiqlangan 1999 yil 8 aprel.
4. Gadoev E. Moliyaviy hisobotning kontseptual asoslari O'zbekiston Respublikasi Moliyaviy Qonunlari 1999 yil 2-son.
5. «Bozor, pul va kredit» jurnali, 1999 - 2001 yil sonlari.
6. "Soliq va bo'jxona xabarlari" gazetasi, 1998 -2001 yil sonlari.
7. "O'zbekiston Respublikasi Moliyaviy Qonunlari" Axborotnomasi, 1999 - 2001 yil sonlari (Ilovalar bilan birga).
8. O'zbekiston Respublikasining "Soliq kodeksi" 1997 y. 24 aprel.
9. Frenk Vud Buxgalterskiy uchetskiy dlya predprinimateley. -M: OOO Askeri, 1996g.
10. Xendriksen E.S. Van Breda M.F. Teoriya buxgalterskogo ucheta. 1998
11. Xorngren Ch. Foster G. Buxaglterskiy uchetskiy upravlencheskiy aspekt. 1998.
12. E.A Arens. Dj.K.Lobbek Audit. -M.: FIS, 1998

13. Hitting, S.R. 1998 Financial Accounting Course. - One Rage Summaries, Randburg: PC Finance Research SS.
14. Orregmann A.R.V., S.G'. Booysen, M. Koen, S.S. Vinnehade, and U.G.I. Oberholster, 1997 Accounting Standards, 7th ed. Cape Town: Jute.
15. Vorster, Q.W.A Joubert, M. Koen, and C. Koornuhof, 1997. Destiptive Accounting, 2nd ed... Cape Town: Juta.
16. Epstein B.J. and A.A. Mirza, 1998, JAS 98 – Interpretation and Application of International Accounting Standards, 1998, New York: John Wiley and Sons.
17. School of Accountancy, 1995 QE Pretoria: University of Pretoria.